

Sultan
V. MEHMED REŞAD
ve Dönemi

CİLT 3

Sultan Reşad ve Hat San'atı

M. Uğur Derman*

Osmanlı hanedanının san'ata olan meyli cümlelerin mâlûmudur. Bunlar içinde hattatlar, şâir ve mûsikîşinaslardan sonra üçüncü sırayı alır. Şehzâdeliklerinde hüsn-i hat meşkedip tahta cülûs ettikten sonra da bunu bırakmayanlar bulunduğu gibi (Sultan II. Mustafa, Sultan III. Ahmed, Sultan II. Mahmud, Sultan Abdülmecid), meşgul olmaktan vazgeçip sadece hat sevgilerini sürdürenler de mevcuttur. Sultan V. Mehmed Reşad da bu zümredendir. Onun şimdiye kadar görebildiğimiz tek eseri, bir sahifelik nesih hattıdır.

Ancak konumuza girmeden önce, onu bu san'ata sevk eden ağabeyi Sultan II. Abdülhamid'in devrinden başlamak istiyorum. 1960 yılında, Sultan Hamid'in kızı Ayşe Sultan (1887-1960) ve onun validesi Müşfika Kadınefendi (1865-1961) ile üç defa görüşmek imkânını bulmuş, kadınefendiyle konuşmalarımızı yazmıştım.¹ Bunlardan Mehmed Reşad Efendi'yle ilgili kısmını naklediyorum: "*Yahya Efendi Dergâhı'nın keşfi açık şeyhi -Efendimiz [II. Abdülhamid] pâdişah ve veliahd olmadan, henüz*

1 Tafsîlât için bkz. M. Uğur Derman, "Sultan II. Abdülhamid Devri'nde Hat ve Tezyini San'atlarımız", *Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi*, ed. Coşkun Yılmaz, İstanbul 2012, s. 211-236.

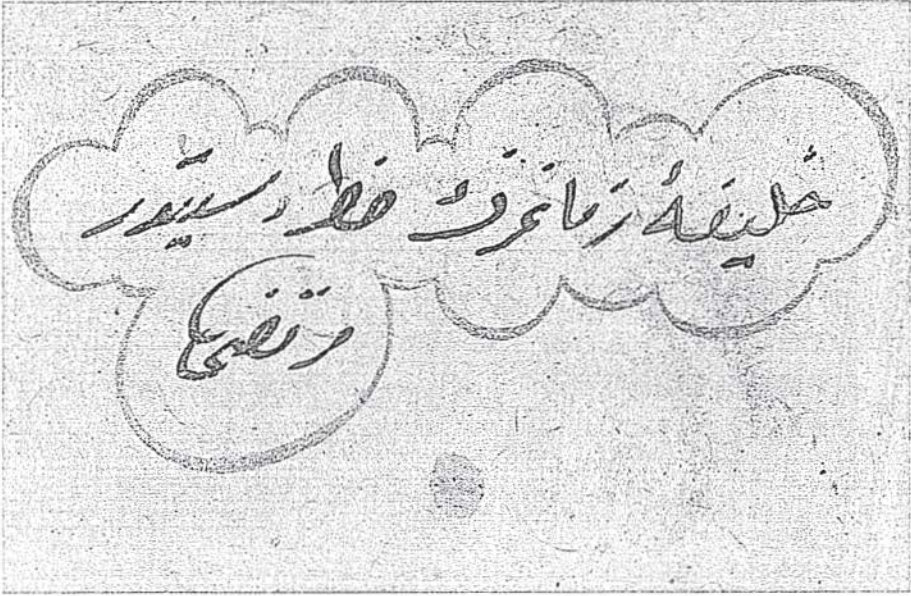
نَفْضِيلاً ❀ لَا يَجْعَلُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً أُخَرَفَقَعَدَ
 مَذْمُومًا مَحْدُولًا ❀ وَقَضَى رَبُّكَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا
 إِلَّا إِيَّاهُ وَكَأَلُوا الَّذِينَ إِحْسَانًا أَمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ
 الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا
 أُنْ وَلَاتَذْهَبْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ❀
 ذَا حِفْظٍ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ
 رَبِّ انْصُرْهُمَا ❀ كَمَا رَبَّيْنَاهُ صَغِيرًا ❀ رَبِّكُمْ
 عَلَّمَ يَمَّا فِي نَفْسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَائِلِينَ فَإِنَّهُ
 كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ❀ وَأَنْتَ ذَا الْقُرْبَى
 حَقُّهُ وَالْمُسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَلَا يَبْذُرْ
 بَذِيرًا ❀ إِنْ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِلَّا خِزَانًا
 حَرَرَةً رَشَادًا

şehzâde iken- kendilerine: ‘Sen pâdişah olacaksın. Lâkin bir felaket var; eğer bunu atlatırsan, sonun çok iyi... Atlatamazsan, resimlerin yerlerde sürünecek. (Sultan bu sebeple resim çektirmekten ve tablosunu yaptırmaktan kaçınırmış). *Sizi bu memleketten mavi gözlü biri çıkartacak’ demiş.* (Bu hususta biraderi Mehmed Reşad Efendi’den şüphelenir ve tahta cülûsundan sonra veliahd olan Reşad Efendi’yi gözünün önünden ayırmazmış).” Şeyh Efendi’nin bu kerâmeti ancak 1924’te gerçekleşmiş, ama memleketten çıkaran kişi Reşad Efendi olmamıştır!

Sultan Hamid’in padişahlığındaki ilk icraatlarından biri, Yıldız Sarayı’nda Şehzâdegân Mektebi’ni açtırması olmuştur. Reşad Efendi de 30 yaşını geçmiş bulunmakla beraber, bu mektebe devamla, oranın hat muallimi bulunan büyük hattat Şevki Efendi’den (1829-1887)² -eldeki örneğe göre- nesih hattı meşketmeye başlamıştır. Daha önceki yıllarda hatla meşgalesi hususundaki mülâhazanı da belirteyim: Sultan Abdülmecid 1850 yılından itibaren, şehzâdelerine hat meşketmesi için Kadiasker Mustafa İzzet Efendi’yi (1801-1876)³ vazifelendirmiştir. O tarihte henüz altı yaşında olan Mehmed Reşad da bu derslere katıldı mı, bilemiyoruz. Ancak elimizdeki ondan kalan tek sahife, kendisinin bu yazı nev’inden icâzet alacak bir seviyeye geldiğini gösteriyor. Altına da “Harrerehû Reşad (Bunu Reşad yazdı)” şeklinde imzasını atmıştır. (Resim 1) Bu kâğıdın arkasına, Sultan Reşad devrinin mâbeyn kâtiplerinden Murtazâ Bey, “Halife-i zamanımızın hatt-ı destidir (Zamanımız halifesinin el yazısıdır)” şeklinde bir not düşmeyi münasip bulmuştur. (Resim 2) Şahsen tanıyıp çevresinde bulunduğu Ressam Murtazâ Elker Bey (1874-1969), Sultan Reşad’ı ah-lâkı cihetinden nasıl tevkîr edeceğini bilemezdi.

2 Şevki Efendi için bkz. M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2017, s. 522-526.

3 Mustafa İzzet Efendi için bkz. M. Uğur Derman, *age*, s. 436-445.

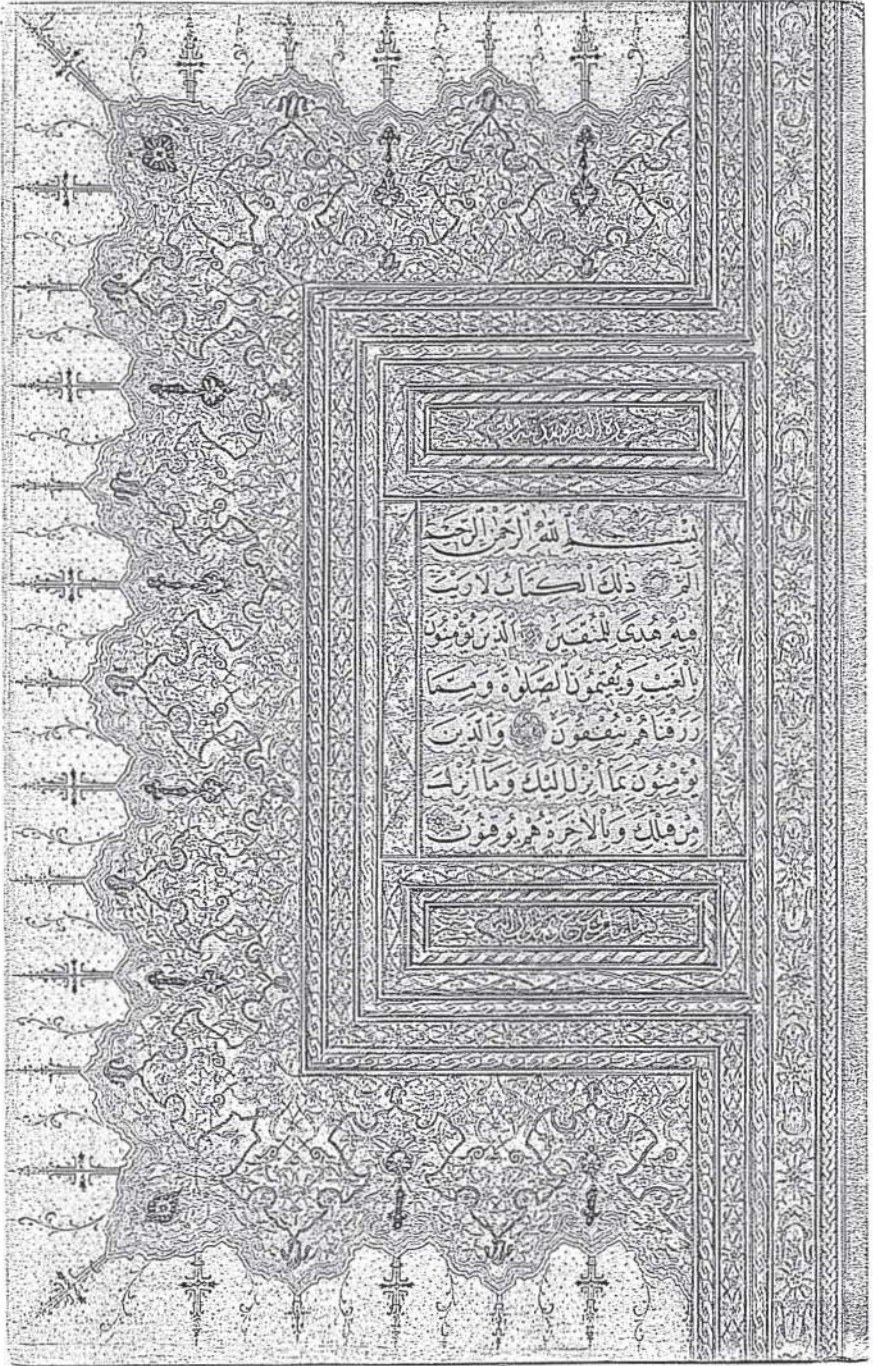
2 Sahifenin arkasına Murtazâ Bey'in düştüğü not

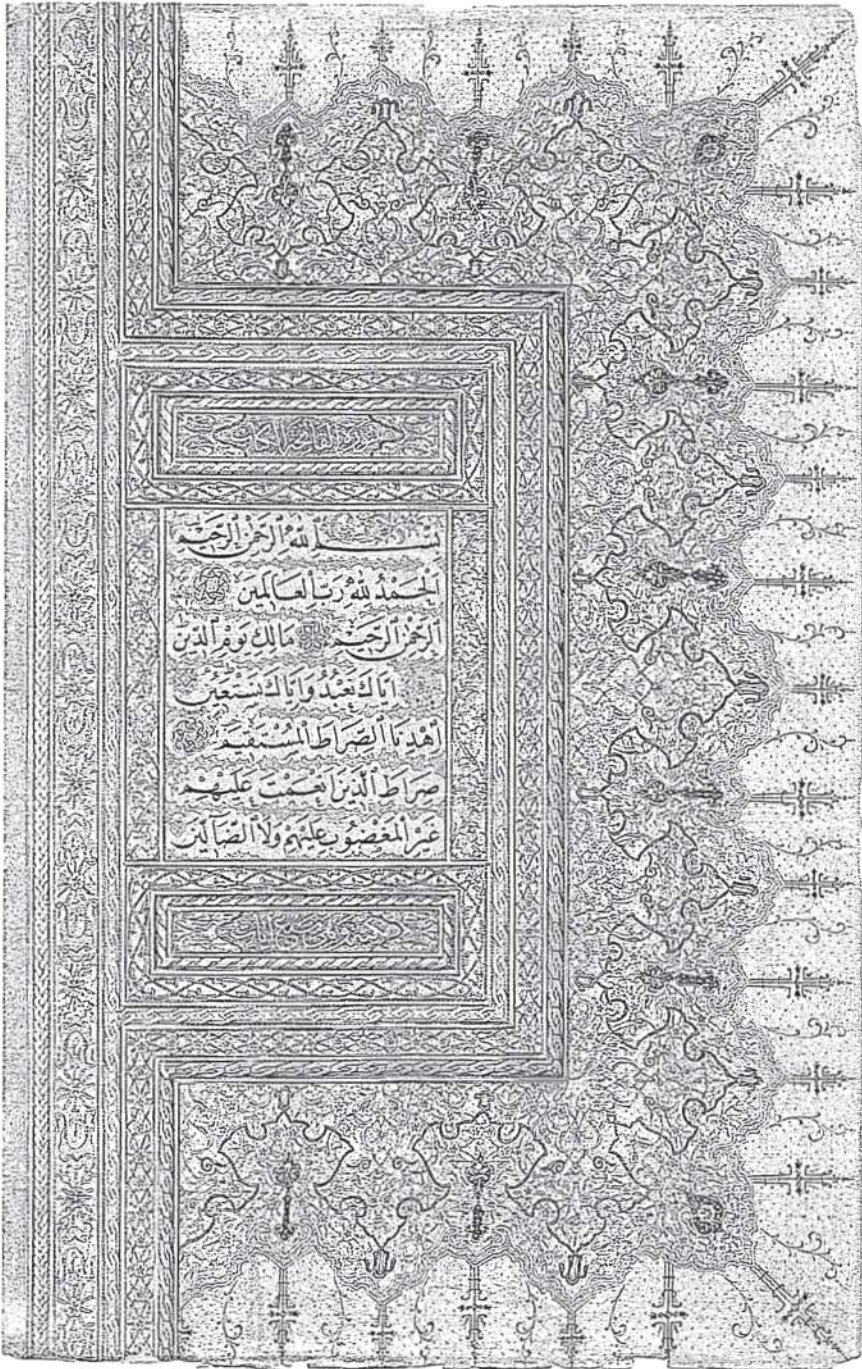
Veliahd Reşad Efendi, anlaşılan Şevki Efendi'nin hattını çok beğeniyordu ki, kendisine hemen bir *Kur'ân-ı Kerim* sipariş etmiştir. 1294/1877 tarihini taşıyan bu latif mushaf (Resim 3, 4) hâlen Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (TSMK), Mehmed Reşad 4'de mahfuzdur. Tezhîbi ve yazma kabı da 19. asrın mârûf müzehhibi Hüseyin Hüsnü Efendi'ye aittir.⁴

Mushafı Veliahd Reşad Efendi'nin kırâat için elinden hiç bırakmadığını, bazı sahifelerin fersûdeleşmesinden anlıyoruz. Kendisi 1909'da padişah olduktan sonra, devrin mushaf yazmakta önde gelen ismi Hasan Rızâ Efendi'ye (1849-1920) Eyüb Sultan'da inşâ ettirdiği Reşâdiye Numûne Mektebi'nin hemen yanındaki türbesinde tilâvet olunmak üzere 1329 / 1911 - 1330 / 1912'de -tezhîbi de Bahaddin (1866-1939) ve Hilmi efendilere ait- bir mushaf yazdırmıştır. (TSMK., YY. 325, Resim 5, 6)

4 Bu mushafa dair tafsilât için bkz. M. Uğur Derman, *age*, s. 524-527.

3 Şevki Efendi'nin Sultan Reşad için yazdığı mushafın serlevhası

عَنِ الْيَقِينِ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ لَسْتُ لَكَ يَوْمَئِذٍ مِنَ النَّعِيمِ ﴿٦٧﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٦٨﴾

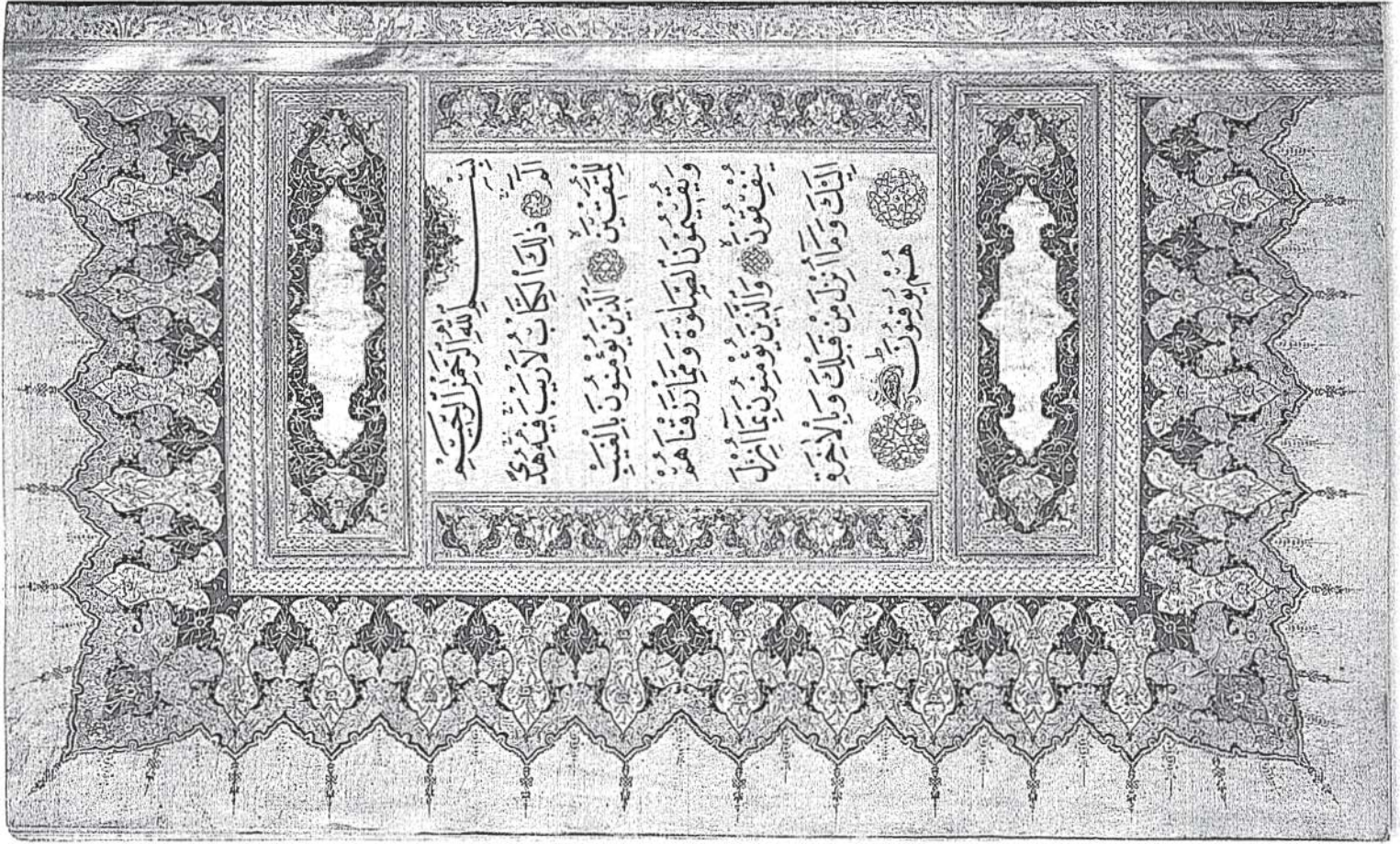
وَالْعَصْرِ ﴿٦٩﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٧١﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٧٢﴾

وَيُلْكَلِكُ هُنَّ لِمَنَ ﴿٧٣﴾ الَّذِي جَمَعَ مَا لَا وَعَدَدَ لَهُ ﴿٧٤﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَا لَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٧٥﴾ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٧٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٧٧﴾ نَارُ اللَّهِ الْمَوْقُودَةُ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْنَدَةِ ﴿٧٨﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّاتٌ فِي عَمْدٍ مُّدَدَةٍ ﴿٧٩﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْفَارِعَةُ ۝ مَا الْفَارِعَةُ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْفَارِعَةُ
 يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۝
 وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۝
 فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۝ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۝
 وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۝ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۝
 وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَّةُ ۝ نَارُ حَامِيَةٍ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَهْلِيكُمْ التَّكَاثُرُ ۝ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۝ كَلَّا
 سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝ كَلَّا لَوْ
 تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ۝ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ۝ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا

5 Hasan Rızâ Efendi'nin Sultan Reşad Türbesi'ne konulmak üzere yazdığı mushafın serlevhası

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١﴾ الرَّحْمَنِ

الرَّحِيمِ ﴿٢﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣﴾ إِيَّاكَ

نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٤﴾ اهْدِنَا

الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ

أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ

وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٦﴾

إِلَهُ النَّاسِ ۝ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝ الَّذِي
يُوسِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝ مِنَ الْغِيَةِ وَالنَّاسِ

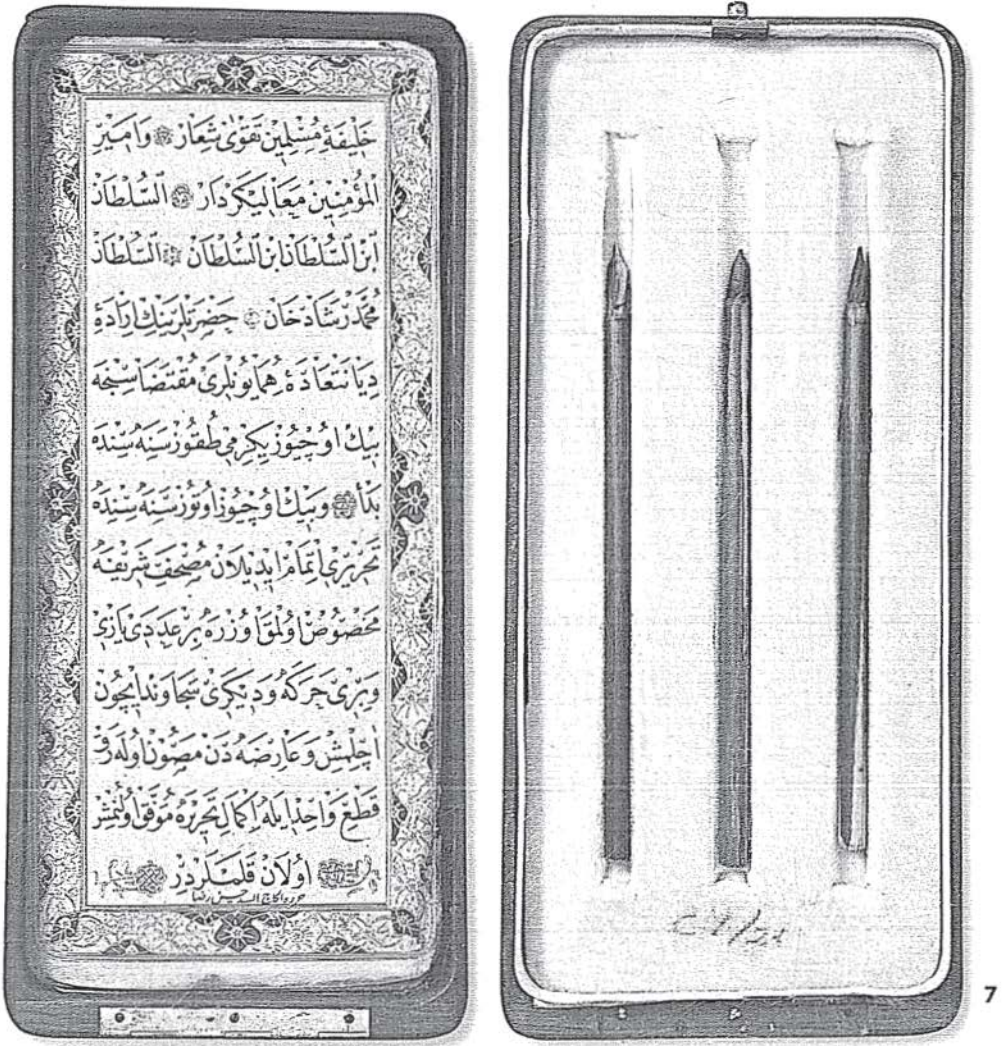
صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ ۝ وَبَلَغَ رَسُولُهُ الْكَرِيمُ
وَنَحْنُ عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ۝

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَلِىَ الْأَمَامَةِ وَمَوْفِقِ الْأَخْتَامِ ۝ وَالصَّلَاةُ
وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ خَيْرِ الْأَنَامِ ۝
وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ الْكِرَامِ ۝ كَتَبَهُ أَضْعَفُ الْكُتُبِ
وَتَرَابِ الْأَقْدَامِ ۝ الْحَاجُّ السَّيِّدُ حَسَنُ رِضَا
الْأَمَامُ فِي مَوْسِمَةِ السُّلْطَانِ ۝ مِنْ تَلِيدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

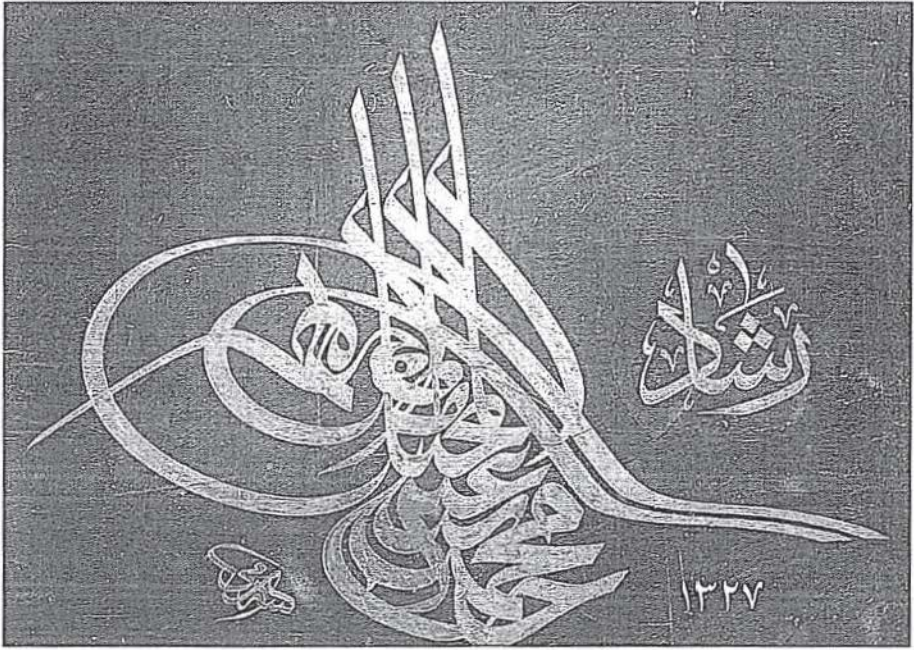
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝ وَمِنْ
شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ
يَافُقُقَدَ ۝ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝

7 Hasan Rızâ Efendi'nin bu mushafı yazarken kullandığı üç kalem

Mushafın yazılmasında kullanılan üç cava kalemi de TSMK. - CY 21'de korunmaktadır (Resim 7). Sultan Reşad, elindeki Şevki Efendi mushafının bozulan yerlerinin tamirini de o esnada Hasan Rızâ Efendi'den istemiş ve Şevki Efendi'yi de sitâyişle anmıştır.

8 Sâmi Efendi'nin Sultan Reşad için çektiği tuğra (1327 / 1909)

Bu arada yeni padişah Sultan Reşad'ın tuğra tertibinin de Sâmi Efendi (1838-1912)⁵ tarafından gerçekleştirildiğini belirtelim (Resim 8). Hasan Rızâ Efendi, Sultan Hamid'in Hırka-i Saâdet Dairesi'ne vakfedilmek için yazdırmaya başladığı *Buhâri-i Şerif*'i de Sultan Reşad devrine rastlayan 1331 / 1913'te tamamlamıştır. 8 ciltlik, 1066 varak (2132 sahife) tutarındaki bu muazzam eser, TSMK-Hırka-i Saâdet, 39'da mahfûzdur, tezhîbi de Ali Nazmi Efendi'ye aittir. (Resim 9) T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2017 yılında mükemmel bir baskıyla neşredilmiştir.

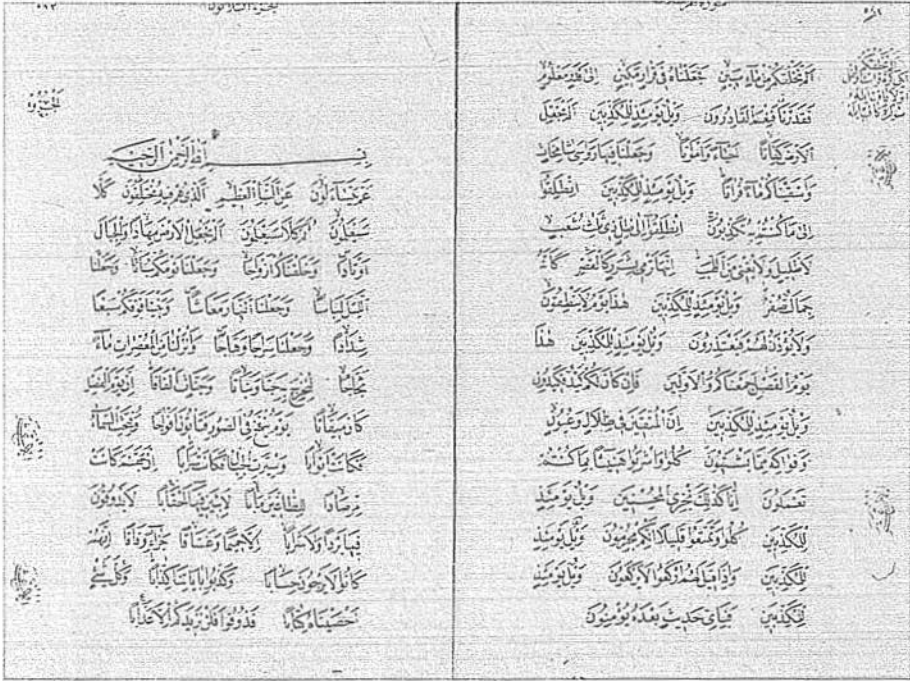
Sultan Reşad'a hediye edilen şu mushafı da nazarlarınıza sunalım. (Resim 10) Bu *Kur'an-ı Kerim*, Ispartalı Şafakzâde Hâfız Mustafa Tevfik Efendi'nin yazdıklarının 304.sûdür (TSMK, MR 5) fakat tezhiblenemedi kalmıştır.⁶

5 Sâmi Efendi için bkz. M. Uğur Derman, *age*, s. 546-563.

6 Hattatı için bkz. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, Maarif Basımevi, İstanbul 1955, s. 428-429.

فِي كُلِّ بَنِي فَاغَى مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يُزَلُّ عَلَيْهِ الْوَحْيُ
فِي الْيَوْمِ السَّيِّدِ الْبَرِّدِ فَيَقْضِي عَنْهُ وَإِنْ جَبْنَهُ لَيَتَفَصَّدُ عِرْقًا حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ
بَكْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا الْكَلْبِيُّ عَنْ عُقَيْلٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُمَرَو بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ
الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا قَالَتْ أَوَّلُ مَا بَدَأَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا
الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْهُ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ جَاءَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ
وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّنُ فِيهِ وَهُوَ التَّعَبُ الدَّلِيلُ ذَوَاتِ الْعَدُوِّ قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَى
أَهْلِهِ وَيَنْزُودَ لِذَلِكَ فَيَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَرَوَّدُ لَهَا حَتَّى جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ غَارِ
حِرَاءٍ جَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ اقْرَأْ قَالَ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَآخِذْنِي فَيَغْطِيَنِي حَتَّى يَبْلُغَ مِنِّي الْجَهْدَ
فَيُرْسِلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ قَالَتْ مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَآخِذْنِي فَيَغْطِيَنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى يَبْلُغَ مِنِّي الْجَهْدَ
أُرْسِلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَآخِذْنِي فَيَغْطِيَنِي الثَّالِثَةَ فَيُرْسِلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ
بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ وَجَعَلَ بَهْرًا رَسُولًا لِلَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجِفُ فَوَادُهُ فَدَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ فَقَالَ زَمِيلُونِي فَمَلَأُوا
فَوَمَلَوْهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ فَقَالَ لَخَدِيجَةَ وَآخِرُهَا الْخَبَرُ لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي فَقَالَ
خَدِيجَةُ كَلَّا وَاللَّهِ مَا يَخْزِيَنَّكَ اللَّهُ أَبَدًا إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحْمَ وَتَحْمِلُ الْكَلَّ وَتَكْتُمُ الْمَعْدُومَ
وَتَقْرَأُ الصُّفُوفَ وَتَعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَيَاةِ فَانْطَلَقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ وَرَقَةَ بْنَ
نَوْفَلٍ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ عَبْدَ الْمُزَنِيِّ ابْنَ عَمِّ خَدِيجَةَ وَكَانَ أَمْرًا فَدَنَّ صَرِيحَ الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ يَكْتُبُ
الْكِتَابَ الْعِبْرَانِيَّ فَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنْجِيلِ بِالْعِبْرَانِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا
فَدَعَا فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ يَا ابْنَ عَمِّ اسْمِعْ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ يَا ابْنَ أَخِي مَاذَا
رَأَيْتَ فَأَخْبَرَهُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَبْرَ مَا رَأَى فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ هَذَا النَّبِيُّ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قَالَ الشَّيْخُ الْإِمَامُ الْحَافِظُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْغُبَرَةِ الْخَزَّازِ
 رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى آمِينَ بَابُ كَيْفَ كَانَ بَدْءُ الْوَحْيِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 وَقَوْلُ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ
 حَدَّثَنَا الْحَمِيدِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ
 أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ عَلْقَمَةَ بْنَ وَقَّاصٍ اللَّيْثِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ عُمَرَ
 ابْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى الْمَنْبَرِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 يَقُولُ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِمَّتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا
 أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِمَّتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا
 مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ الْحُرَّ
 أَبْنِ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ
 يَأْتِيكَ الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلُ صَلَوةِ الْجَمْرِ
 وَهُوَ أَشَدُّ عَلَى فِصْصِمْ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا كَمَا تَمَثَّلُ لِلْمَلِكِ رُجُلًا

10 Şafakzâde Mustafa Tevfik Efendi'nin yazıp Sultan Reşad'a hediye ettiği mushaftan iki sahife

11 TSM. Seferli Koğuşu'nun tâmir kitâbesi (1335 / 1917)

12 TSM. Hırka-ı Şerif Dairesi'ndeki Hasan Rızâ kitâbesi

Sultan Reşad'ın dokuz yıllık padişahlığı, Osmanlı Devleti'nin her cihetten sıkıntılar yaşadığı bir devirdir. Bu sebeple o zamandan yadigar kalan -bina inşâsı veya tamiri dolayısıyla- konulmuş kitâbeler de sayılıdır. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse:

1. Topkapı Sarayı dâhilindeki Seferli Koğuşu'nun celî sülüs tâmir kitâbesi ve Sultan Reşad tuğrası, Ahmed Kâmil (Akdik, 1861-1941) Efendi'ye aittir. (Resim 11)
2. Topkapı Sarayı Hırka-ı Şerif Dairesi'nin ve civarındaki kasırların Sultan Reşad tarafından 1333/1915 yılında tamir ettirilmesi dolayısıyla Hasan Rızâ Efendi'nin kalemîyle yazılan çiniye menkuş celî sülüs kitâbe. (Resim 12)

13

دانی سماع چه بود صوت بلی شنیدن
از خوشن بریدن با وصل اور سپیدن
دانی سماع چه بود احوال دوست دیدن
از پردهای لاسوت اسرار حق شنیدن

دانی سماع چه بود بنی خود شنیدن ز پستی
اندر فغای مطلق ذوق بقا چیدن
دانی سماع چه بود در پیش ضرب عشقش
سر را چو کوی کردن نیل پا و سر دین

دانی سماع چه بود بانفس حرب کردن
چون مرغ نیم جل در چاک و خون طپیدن
دانی سماع چه بود در دوای یعقوب
بوی صال یوسف از سیرین شمیدن

دانی سماع چه بود همچون عصک موسی
آن سحرهای فرعون مردم بدم کشیدن
دانی سماع چه بود سپر زلی مع الله
انجام ملک بکنج بی واسطه سپیدن

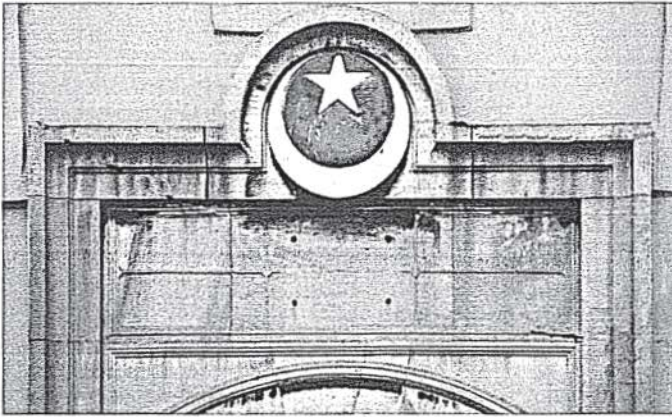
دانی سماع چه بود مانند شمشیر
پیشان دل کشودن انوار قدس دین

13 Yenikapı Mevlevîhânesi Semâhânesi'ne
Hulûsî Efendi'nin paftalı kuşağı

3. Yenikapı Mevlevîhânesi'nin semâhânesine paftalı kuşak hâlinde Hulûsî Efendi (Yazgan, 1869-1940)⁷ tarafından celî ta'lik ile yazılan 18 mısralık Farsça semâ gazeli. (Resim 13)
4. Eyüb Sultan'daki Sultan Reşad Türbesi'nin haricinde taş üstüne mahkûk kitâbe ve dâhilinde çini üzerine menkûş celî sülûs hattı ile Hatib Ömer Vasfi Efendi (1880-1928) tarafından yazılmıştır. Bunların resimleri diğer tebliğlerde sunulacaktır.

⁷ Hulûsî Efendi için bkz. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *age*, s. 584-593.

14

14 Reşâdiye
Nümûne
Mektebi'nin kazınan
kitâbesi (üstte)
ve kitâbenin aslı
kalıpları (altta)

حضرت سلطان محمد خامسی رب علم
پرفیضت ایلدی احسان وطن اولادینه
فضل سبحانی هـموان قیلد قیوطا
ایلد کج فیضی ارزان وطن اولادینه

معرفت درو اما نقیینه شایهانی
علم در نجشایشی هـم آران وطن اولادینه
اول شهنشاه معارف وری نجش ایلیون
نمزلایه جلال الیه زیدان وطن اولادینه

جانب ایوب انصاری تے احیا ایلدی
یادریوب بر مکتب عرفان وطن اولادینه
مولوی طلعت تلاوت ایلدی یارینخی
یادری کتب باقی شه دوران وطن اولادینه

5. Türbenin bitişiğindeki Reşâdiye Mektebi'ne Şâir Üsküdarlı Tal'at Bey (1858-1926) tarafından inşâd olunan târîh manzûmesi, yine Hatib Ömer Vasfi Efendi'nin⁸ celi ta'lîki ile yazılmıştır. 1927 yılında yürürlüğe giren, tuğra ve medhiyelerin kaldırılması hakkındaki kanun gereğince kazınarak yok edilmiştir.⁹ Bu kitâbenin kalıpları nezdimizde mahfuz bulunduğundan (Resim 14) yeniden ihyâsına imkân vardır, ilgilenecek yüksek mercilere arz olunur.

8 Ömer Vasfi Efendi için bkz. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *age*, s. 624-631.

9 Tafsilat için bkz. M. Uğur Derman, "Eyüb Sultan Reşâdiye Nümûne Mektebi'nin Kazınmış Kitâbesi'ne Dâir", *Ömrümün Bereketi I*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2011, s. 326-333.